

Muro

L'origen més remot que es coneix són les restes de la **Cova Beneito**, que podrien remuntar-se fins als 35.000 anys, més "recents" les deixalles trobades en les terrasses del **Serpis** o el poblat **ibèric** del **Frare d'Agres**.

La primera vegada que apareix el nom de Muro és en un document de l'any **1240** pertanyent al **Llibre del Repartiment**, en el qual es reflectix la donació a **Çalema Hoto**, moro de **Xàtiva**, dels forns i molins existents en el lloc i de l'alqueria de **Turballos** al seu **Justícia**, per nom **Pere del Bosch**, l'any **1249**. El **1291** Muro formarà part del feu lliurat per **Jaume el Just** a l'almirall **Roger de Llúria**, qui gaudí la seua possessió fins al **segle xv** en què novament passa a la **Corona**. Serà **Alfons el Magnànim** qui, l'any **1448**, atorgue el senyoriu a **Ximén Pérez de Corella**. Fra **Bartolomé dels Àngels** erigí l'any 1530 l'església de Sant Joan Baptiste, la qual depenia de la parròquia de **Cocentaina** i tenia com a filials les de **Setla**, **Benàmer** i **Alqueria de Serra**, convertint-se en parròquia independent quaranta i quatre anys més tard.

Muro es va convertir en Universitat en separar-se de **Cocentaina**, mitjançant privilegi concedit pel comte d'eixa vila. Fou un important nucli de **moriscos** format per 330 cases, és a dir, uns 1.500 habitants; per això, després del **decret d'expulsió**, la Universitat romangué totalment despoblada. L'any **1611** el comte de **Cocentaina** i senyor de Muro, Gaspar Roís de Corella, va imposar als primers 16 pobladors unes duríssimes condicions per les quals totes les terres i béns de la Universitat passaven a ser de la seua propietat, hom devia pagar impostos elevats i, fins i tot, podia aplicar condemes de manera arbitrària. Eixe contracte desavantatjós va portar a la ruïna els camperols i constituí la peça clau per a produir-se la revolta de la **Segona Germania**, que va tenir lloc el **1693**. El seu capítol militar era el cirurgià murer Josep Navarro, qui s'enfrontà a les tropes reials i va resultar derrotat en la **batalla que va tindre lloc** en la veïna alqueria de **Setla de Nunyes**. A partir del **1706** es constituïx en vila.

Fou partidària de l'**arxiduc Carles** durant la **guerra de Successió** oferint resistència a les tropes **borbòniques** en el port d'**Albaida**. Muro tenia 406 habitants quan es féu el **cens de Floridablanca**, que pujaren a 554 un segle més tard, mentre que l'any **1910** assolí el màxim històric de població amb els seus 644 habitants.[4]

El topònim oficial és el de *Muro de Alcoy*. L'afegit "d'Alcoi" es va produir, el 1916, a conseqüència de la confusió dels diversos Muro que hi ha a Espanya. Elia Gozálbex (2005:74), va documentar, a través de la publicació *Reforma de la Nomenclatura de la Geografía de España* (Publicaciones de la Real Sociedad Geográfica, Madrid, 1916), que el topònim passà a denominar-se "del Alcoy", no "de Alcoy", perquè hi havia moltes poblacions que repetien el seu nom. El sobrenom "del Alcoy" feia referència al riu d'Alcoi perquè s'havien d'afegir "las palabras que expresen nombre de corriente de agua, de montaña o del territorio".[5]

L'arribada del **Tren Alcoi-Gandia** en **1893** i del **Tren Villena-Alcoi-leclá** en **1909** va suposar una gran millora de les seues comunicacions.

L'any **2002** es va intentar normalitzar el topònim del municipi al valencià (Muro), però el **Consell de la Generalitat Valenciana** ho va denegar argumentant que ja existix un municipi amb el nom de **Muro**, a les **Illes Balears**.

Economia

La indústria és la base de la riquesa murera, fonamentalment la tèxtil. També hi és important l'artesania: hi ha tallers de **guitarres**, boixets, **ceràmica**, entre d'altres. Del passat **agrícola** roman, sobretot, l'**olivera** amb el qual fruit s'hi elabora un excel·lent **oli** en les diverses **almàsseres** que hi ha a la vila.

Edificis d'interés

Muro conserva el **Palau de la Senyoria**, dels **comtes de Cocentaina**, després també **ducs de Medinaceli**, i casalots pairals, alguns dels quals s'han restaurat per a ús públic com ara el que allotja l'ajuntament o el de la biblioteca municipal. De la resta del patrimoni citem:

- La Cova Beneito. Important jaciment arqueològic descobert en 1979.
- Església de sant Joan Baptista. **Neoclàssica**, del segle XVIII, construïda sobre l'antiga **mesquita**. La volta està decorada pel pintor valencià del **Segle XIX Miquel Parra i Abril**
- Sant Francesc de Turballos. **Segle XVIII**.
- Sant Joaquim de Setla de Nunyes.
- Santa Maria de Gràcia de Benàmer.
- Ermita de la Mare de Déu dels Desemparats. **Segles XVIII-XIX**.
- Ermita de Sant Antoni.
- Casa Museu Francisco Torregrosa. Exposició permanent d'**art abstracte** i d'avantguard
-

Turballos

D'origens pre-islàmics, Turballos ha patit diferents episodis de despoblament, el primer en 1515, quan es convida a vint-i-cinc veïns de Muro a repoblar-la, com en 1609 amb l'**expulsió dels moriscos**. Tot i experimentar un creixement entre els **segles XVIII i XIX**, la pedania quedaria deshabitada durant el **segle XX**, fins que a finals dels **anys 1970**, el religiós **Vicent Micó** impulsà junt a uns quants matrimonis la creació d'una comunitat **pacifista, ecologista** i autosuficient.^[1]

Gaianes

Es tracta d'una població d'origen **musulmà**, conquistada per **Jaume I** al voltant de 1244. Posteriorment fou propietat de **Ximén Roís de Corella**, comte de **Cocentaina**. En 1535, l'església aconseguí la independència de la de Cocentaina i s'erigí en parròquia. En Gastó, successor de Ximén Roís de Corella, atorgà carta pobla al municipi en 1611. Després de l'**expulsió dels 279 moriscs** que hi vivien el poble va quedar desert. Des de 1893 a 1969 hi tingué parada el tren **Alcoi-Gandia**, el popular *xitxarra*.

Geografia

Gaianes és a la comarca de la **vall de Perputxent**. El terme, ubicat a les faldes de la serra del **Benicadell** i solcat pel **Serpis**, abasta 9,6 km² i, entre els seus encants, figura ser el millor punt de partida per a l'ascensió al mític cim on es pot contemplar, a més a més d'impressionants vistes, una **antiga nevera**.

Demografia i economia

Segons les dades de 2007 la població és de 376 habitants, seguint una tendència alcista durant els últims anys. Del total, només 2 habitants eren nascuts fora de l'estat. La riquesa de Gaianes s'ha basat tradicionalment en l'**agricultura de secà**. Actualment, la principal font d'ingressos de la població prové de diverses indústries del sector tèxtil i paperer, tradicionals al **País Valencià**, localitzades recentment al municipi.

Edificis i llocs d'interès

Del seu patrimoni:

- Església de Sant Jaume apòstol. Aixecada en el [segle XVI](#) sobre l'antiga [mesquita](#) musulmana.
- Ajuntament. Instal·lat en una antiga casa pairal.
- El [castell de Gaianes](#). Petita fortalesa encarregada de la vigilància del riu. Actualment es troba en ruïnes; només podem observar-hi la torre principal i alguns trossos de la muralla.
- [Ermita de Sant Francesc de Paula](#).
- El [castell del Benicadell](#).
- L'[albufera de Gaianes](#).
-

El **castell de Benicadell** o de **Penacadell** és un [castell](#) situat al terme municipal de [Gaianes](#) (el [Comtat](#)).

Just en el cim del [Benicadell](#), el castell, completament derruït, s'ubica a sobre d'una plataforma des d'on es controlen les comarques del [Comtat](#) i la [Vall d'Albaida](#). L'estat de conservació és tan pobre, que fins i tot pocs excursionistes que accedeixen al cim s'adonen de la presència de les restes. En la plataforma, amb unes mesures de 3 x 4 [m.](#), s'hi poden detectar les restes d'un mur d'una grossària d'1,20 [m.](#), 1,60 m de llargada i 0,60 m. d'altura.

Per les troballes ceràmiques d'origen [musulmanes](#) trobades a la zona, el castell es data entre els [segles XII](#) i [XIII](#). D'època cristiana les troballes han estat mínimes.

Els investigadors del [Centre d'Estudis Contestans](#) (una organització experta en aquesta matèria) són molt crítics en què les restes descrites siguen realment les restes del castell de Benicadell. En les cites històriques referents a les revoltes d'[Al-Azraq](#), aquest castell es descriu com una peça clau en les comunicacions entre les valls de l'actual [província de València](#) i les valls del nord de l'actual [província d'Alacant](#). El castell es dibuixa com una fortificació realment important amb un gran domini territorial i de les principals vies, la qual cosa seria molt difícil, si més no impossible, des d'un lloc amb tan poca accessibilitat com el cim del Benicadell. A més, hi ha fortes contradiccions cronològiques entre la datació de la ceràmica apareguda i l'evolució del lloc segons les fonts històriques.

L'**albufera de Gaianes** està situada al municipi de [Gaianes](#), [País Valencià](#).

És una llacuna [endorreica](#), les aigües de la qual s'aboquen al [riu Serpis](#). La seua existència està documentada des de principis del [segle XV](#). L'antiga llacuna va ser dessecada per evitar malalties durant la [Guerra Civil espanyola](#). En 2004, després d'unes fortes pluges, l'espai natural es va recuperar.[1]

L'any 2007, la llacuna va incloure's dins de l'espai natural *Paisatge protegit del riu Serpis*. Des d'aleshores es va convertir en espai natural protegit per a la biodiversitat de flora i fauna.[2]

La llacuna és freqüentada per aus migratòries i aus nidificants i hivernants. És una zona de cura i seguiment de [tortugues](#) leproses, autòctones de la zona. L'espai compta amb punts d'observació i està envoltat de camps de cultiu de secà.

El Castell de Gaianes

Les restes ceràmiques trobades al lloc, donen al castell una cronologia cristiana d'entre els segles [XIII](#) i [XIV](#). Essencialment, es creu que el castell va ser un punt de suport, durant un curt període, del poder senyorial d'un xicotet assentament proper. Les proves de què la construcció mai no fou acabada i altres raons, demostren aquesta hipòtesi.

El castell és una construcció de planta rectangular, de 13 x 8 m., ubicada a sobre d'una plataforma bastida amb tapial de [maçoneria](#). Els murs, d'una gran consistència, tenen 1,96 m de grossària i una altura de 0,84 m. Existeix un buit al mur que resta sense construir, en aquesta zona estaria situat l'accés.

Beniarrés

Geografia

Beniarrés es troba en la sub-comarca de la [vall de Perputxent](#). En el seu terme, de 20,2 km², es troba

la ja esmentada [cova de l'Or](#). També hi és interessant la visita al [pantà](#) que du el seu nom; la cova dels

Nous Forats i el barranc de l'Encantà.

Història

La mostra més antiga de poblament que hi ha és la [cova de l'Or](#), segle v aC, considerada com el jaciment [neolític](#) més important del [País Valencià](#).

El poble és d'origen musulmà. Conquistat per [Jaume I](#) l'any [1253](#), va estar integrat per [moriscos](#) fins a [1609](#), any en què van ser [expulsats](#). Fou senyor de [Beni Arràez](#) (Beniarrés), un musulmà convertit al cristianisme anomenat Almudino, qui per deutes perdrà el lloc en favor de [Ponç Guillem de Villafranca](#). Però com que Guillem de Vilafranca va apropiar-se'l sense esperar sentència del [Justícia](#), [Jaume I](#) va ordenar-li que el restituïra al seu senyor. Depengué jurisdiccionalment del [castell de Perputxent](#) que fou concedit a en [Gil Garcés d'Azagra](#) el [1259](#) per part de [Jaume I](#), davant la primera revolta d'[Al-Azraq](#); posteriorment passarà a diversos senyors cristians i a l'[Orde de Montesa](#).

Patrimoni artístic:

- Església de sant Pere Apòstol**, edificada el segle passat sobre una antiga construcció [gòtica](#).

- Ermita del sant Crist dels Afligits**, a la qual s'arriba després de pujar un elevat calvari. L'any 1882 es decidí construir l'ermita del Santíssim Crist dels Afligits al cim del tossal on es desenvolupa el poble, rematant un calvari preexistent del segle XVIII. L'edifici es va acabar de construir l'any 1900, compta amb una planta en creu grega i té en la part posterior, darrere de l'altar, un habitatge de dos plantes on vivia l'ermità que era l'encarregat del manteniment del temple. Al llarg de la història ha patit alguns canvis importants, com la construcció del campanar l'any 1930, per tal d'estabilitzar la campana que tenia a l'espadaña original, o acabats diferents de la façana fins a la imatge completament blanca que té en l'actualitat. També es va poder obrir l'òcul de la façana en l'última intervenció i col·locar un finestral de vidre.

- Convent de les obreres**, Durant la segona meitat del segle XIX i per voluntat de Juan Bautista Peiró Mengual (1845-1938), rector adscrit a Beniarrés i canonge de la Col·legiata de [Gandia](#), es va impulsar la construcció d'un convent en uns terrenys propietat de la seua família a la rodalia del poble. La seua intenció era que les religioses carmelites l'ocuparen, però finalment no va poder aconseguir instaurar aquesta ordre ni tan sols acabar amb la construcció del propi edifici, quedant incomplet i sols construïdes dos ales formant una L del volum quadrat amb claustre al mig que havia de ser. Per aquesta raó, l'edifici va passar a constituir el seu habitatge fins a l'any 1938 quan va morir. Després, va ser ocupat pel front popular durant la [Guerra Civil Espanyola](#), albergant famílies vingudes de Madrid. Més endavant, durant la dècada dels anys 50, la propietat del convent va recaure als hereus de la benestant família Domínguez, més concret, a Enriqueta Orero, filla de Emilio Orero, metge d'aquella època, qui fou un personatge il·lustre social i culturalment per a la vida de Beniarrés durant la postguerra. Així, Enriqueta Orero va aconseguir junt amb el rector Mariano Peris fundar una xicoteta comunitat de les Obreres de la Creu i pogueren disposar una capella baix l'advocació de la Immaculada, també coneguda com a oratori de Santa Teresa. El treball de les obreres va ser impagable tant en aprenentatges de les jóvens de Beniarrés com en atenció sanitària, catequesis, teatres i altres esdeveniments culturals, arribant a ser molt apreciades per la població. D'aquesta manera, el convent amb l'ajuda de les monges, es va convertir en un col·legi més per al poble, enfocat

per a les xiquetes de Beniarrés. Finalment, fou en la dècada dels 70 quan va deixar de funcionar com a escola per a xiquetes pel que s'utilitzava simplement com a residència i unes dècades després com a guarderia. Les monges van estar fins a l'any 2007 habitant-lo, quan degut al seu nombre reduït foren traslladades a València. Des d'aleshores, la propietat va tornar als hereus de Enriqueta Orero, deixant l'edifici tancat i sense cap ús en l'actualitat.

- **Escoles velles**, van ser el primer edifici destinat exclusivament a l'educació dels més menuts del poble. Aquesta escola va ser projectada l'any 1927 per l'arquitecte alcoià [Vicente Pascual](#), un dels responsables d'introduir el [modernisme](#) en [Alcoi](#) i autor de projectes tan singulars com la [casa del pavo](#) o en [Beniarrés](#), del projecte de l'actual església. L'escola es va edificar als afores del poble, just darrere del carrer Sant Pere, i comptava amb un espai exterior cercat que servia com a pati. Durant els primers anys, va esdevindre l'escola de xiquets. Unes dècades més tard es van construir a la part de darrere nous aularis per als últims cursos de l'ensenyament. En l'actualitat, aquest edifici alberga la biblioteca municipal, i s'ha eliminat parcialment el cercat que envoltava l'escola per a fer-lo més accessible al públic i a la part de darrere, on estava el pati, s'ha construït un edifici que allotja el centre cultural i l'auditori.

- **Casa de l'encomanador**, el senyor Pedro Fermín Mendoza Algarra, natural de Navarra i fill d'Ildefonso Mendoza i Catalina Algarra, va estar designat pel rei Carles III com a governador de l'encomana de la Vall de Perputxent des de l'any 1765 fins al 1789. Durant aquest període va decidir establir-se al poble i construir sa casa en el carrer els Dolors, junt al solar de l'església vella. Així ho demostra el cens de l'any 1818, on apareix ja com a propietari d'aquesta casa i amb categoria d'hisendat. Amb el pas del temps, aquest edifici ha anat fragmentant-se i en l'actualitat està dividit en 4 vivendes, però tot i això, encara es conserven molt trets a l'interior i a l'exterior que el relacionen amb el caràcter senyorial dels propietaris que el transformaren, com són les reixeries de forja, les fusteries o els acabats de façana.

- **Taulells devocionals**, apareixen a partir de la primera meitat del segle XIX i es convertixen en una tendència molt habitual, que permet a dia de hui trobar més de 20 exemples de taulelleria devocional pels carrers del poble. Hi han casos on els taulells han donat nom al carrer com en el carrer Sant Antoni, Sant Vicent, Cova Santa o els Dolors, i d'altres on s'han col·locat segons el nom del carrer, com en el carrer Sant Miquel, Sant Josep, Sant Francesc i Sant Pere.

Llocs d'interès

- **Cova de l'Or**, descoberta per Rafael Pardo Ballester destaca per les seues troballes de culleres d'os treballat, adorns personals, estris de pedra polida, cereals carbonitzats, restes d'animals domèstics i de ceràmica neolítica de singular bellesa. La prova del carboni 14 d'alguns dels objectes els situa en el 4670 aC. Actualment el material trobat s'exposa al [Museu de Prehistòria de València](#) i al [Museu Camil Visedo d'Alcoi](#).

- **Cova dels nou forats**, es tracta d'un graner fortificat excavat pels àrabs sobre la roca en època medieval. S'han trobat restes de ceràmica decorada a l'interior de les cavitats.

- **Molí del Ros**, és un molí fariner edificat l'any 1850 junt a la desembocadura del barranc de l'Encantà en el riu Serpis. Comptava amb dos moles; una per a moldre blat i l'altra per a dacs. Aquest edifici respon a la tipologia de molí hidràulic, així, a través d'una séquia d'abastiment, s'ompli la bassa triangular per a assegurar un cabdal constant. Des d'ací, l'aigua cau per un salt anomenat cup fins al carcau, on se situen els rodaments, que a través de politges permeten moure les moles. Finalment, l'aigua sobrant s'evacua a través de l'alcavor fins a desembocar al riu. El molí donava abastiment a Beniarrés i a altres pobles propers pel que disposava d'habitacions en primera planta, que podien utilitzar els clients per a passar la nit mentre s'acabava la molta. En planta baixa, se situaven les moles a les dos primeres navades i també la llar i un forn de llenya. Exteriorment apareixen el pati darrere del molí i una sèrie de construccions disseminades al seu voltant que servien com a corrals. No obstant això, l'any 1906 Cándido Reig Guerola el va transformar en central hidroelèctrica per la disminució de cultiu de cereals en la zona, substituint-se les moles per turbines. Amb la seua capacitat com a central, va abastir de llum el poble fins a la dècada de 1960, quan Hidroeléctrica Española va comprar els drets de generar electricitat als propietaris, fet que va suposar l'abandonament total del molí en els anys 70.

- Embassament de Beniarrés**

- Serra del Benicadell**

- Via verda del Serpis**, antic traçat de la via del [tren Alcoi-Gandia](#), conegut com el tren dels anglesos, que connecta diferents pobles des de l'interior fins a la costa i que hui en dia s'utilitza com a via ciclista.

- Barranc de L'Encantà**

- Despoblat morisc de Benillup de Perputxent**, llogaret situat molt a prop de la desembocadura del barranc de [l'Encantà](#) al [riu Serpis](#) i ubicat en el perímetre d'una gran extensió de terrenys d'horta. Va ser l'últim nucli en quedar abandonat dels poblements islàmics d'època medieval a la [vall de Perputxent](#), estant habitat fins a la primera meitat del segle XIX, quan va passar a formar part del municipi de Beniarrés. En l'actualitat, les restes del despoblat estan conformades per 6 edificacions repartides en dos grups de cases i distribuïdes en paral·lel al voltant d'un espai central. Per desgràcia, totes les edificacions han patit reconstruccions i reformes amb elements i materials impropis, que desvirtuen la lectura del conjunt com un poblament amb més de set segles d'antiguitat. A banda del nucli principal de cases que formen el despoblat de Benillup, existixen una sèrie de corrals pròxims al llogaret i vinculats a ell, que presenten la típica forma de casa morisca d'època medieval en l'àmbit rural.

- Arcada del barranquet de Cama**, es tracta d'un antic aqüeducte hui en dia en desús que, degut a la falta de manteniment del barranc, es troba inaccessible i completament cobert per canyes en l'actualitat. Podria estar datat en el segle XVII o inclús ser anterior.

- Llavador de la Font**, situat en el camí cap a la Granja i el més pròxim al poble. Forma part d'un conjunt de font, abeurador, llavador i bassa. Destaquen els taulells devocionals del segle XIX de la Cova Santa, que representen l'altar tal com es troba al santuari d'Altura.

- Llavador del barranquet**, el més allunyat del poble. Des d'ací és on es canalitza l'aigua cap a les diferents basses dels Forinyents.

- Llavador de la bassa gran**, probablement el més antic del poble, està situat junt a la bassa Gran, i que s'abastix de l'aigua del barranc del Port. És destacable l'antic paviment de rajoles d'argila cuita que encara conserva.

- Barranc del port**, zona recreativa amb diverses fonts i taules. Se situa molt pròxim al poble.

- Forn del teular nou**, forn morú que formava part del teular nou des d'on es produïen rajoles i teules de ceràmica.